

Resum

Aquest article pretén fer una revisió mitjanament exhaustiva de la documentació que es pot trobar avui dia sobre l'origen del joc del rugbi.

Hi aporto un resum dels primers jocs de pilota dels quals tenim constància i esmento aquells que pel seu desenvolupament semblen tenir una relació directa amb l'esport del rugbi tal com nosaltres el coneixem, tot repassant els jocs des de l'antiga Xina fins al segle XIX, i passant pels greco-romans i els de l'edat mitjana. També faig esment de les dues versions de l'origen del rugbi modern, posant l'èmfasi en la versió més realista, tot finalitzant aquesta part de l'article amb un breu resum de dates en les quals s'han esdevingut fets importants relatius al desenvolupament d'aquest esport.

Finalment, s'hi inclou una breu ressenya sobre el rugbi a Catalunya, en la qual es destaquen uns quants fets rellevants de les primeres passes del rugbi a casa nostra.

Paraules clau: història, soule, public schools, Rugby Union, Thomas Arnold, Baldiri Aleu, William Webb Ellis.

Introducció

El joc del rugbi té uns orígens no gaire ben definits, però tractaré de delimitar-los en la mesura que em sigui possible.

Segons la versió "romàntica" (la més estesa arreu del món) aquest esport va néixer un dia del mes de novembre de 1823 al *public school* de la ciutat anglesa de Rugby, on una

placa de marbre commemora el fet amb la inscripció següent:

"Aquesta làpida commemora el gest de William Webb Ellis el qual, fent gala d'una gran desimboltura cap a les regles del joc del futbol que es jugava en aquella època, va córrer per primera vegada amb la pilota entre les mans, donant origen al fet diferencial del joc del rugbi" A.D. 1823.

Però segons han posat de manifest investigacions posteriors, aquesta versió dels fets sembla que s'allunya bastant del que esdevingué en realitat.

Prehistòria

En primer lloc, repassarem els diferents jocs dels quals tenim constància i que s'han desenvolupat al llarg de gairebé tota la història moderna de la humanitat.

El *tsu chu* era un joc de futbol cerimonial que es jugava a la Xina fa dos mil anys. En un partit, dos equips lluitaven pels punts, tot xutant la pilota per sobre d'una xarxa de seda penjada entre dos pals alts de bambú.

El *kemari* era un joc de futbol cerimonial japonès, on els "senyors" xutaven una pilota de pell de cérvol decorada passant-se-la els uns als altres, seguint un model formal, i en un camp limitat per arbres ornamentals com ara pins, oms, cirerers i aurons. Aquest joc, l'han jugat durant milers d'anys moltes generacions de japonesos.

El *pasuckquakkohowog* (es reuneixen per jugar a futbol) era un joc que practicaven els indis de l'àrea de Nova Anglaterra (Amèrica del Nord), pels volts del 1620, i en arribar-hi els *pilgrim fathers* s'adonaren que era una forma molt espectacular de futbol. Hi podien jugar fins a mil

jugadors dividits en dos equips que lluitaven per aconseguir una petita pilota de pell de cérvol. Al voltant del camp de joc, que moltes vegades era a les vastes platges de la zona, s'hi feien apostes. Els pals de gol podien estar fets de qualsevol mena d'objectes.

El *pallone* és un altre joc principesc que es va jugar a Europa durant moltes centúries. Pel fet que en el joc s'emprava una gran pilota inflada, que havia de ser propel·lida pels jugadors, aquest joc d'equip és descrit, a vegades, com un dels precursors del rugbi-futbol. Es jugava en grans espais oberts, a les places de les ciutats o als palaus.

Jocs de futbol i d'handbol s'han donat a Amèrica del Nord al llarg dels segles XVII i XVIII. Hi havia un joc en què dues "porteries" estaven situades a una distància d'entre tres-centes i quatre-centes passes. Al començament del joc, la pilota es llançava a terra entre els dos equips, el que estava més alerta podia agafar-la i el que arribava primer a la porteria guanyava.

El *ballspiel* era un joc de futbol que es practicava a Rússia, cap al 1810, en què els jugadors xutaven i copejaven el que sembla que era una gran bufeta inflada.

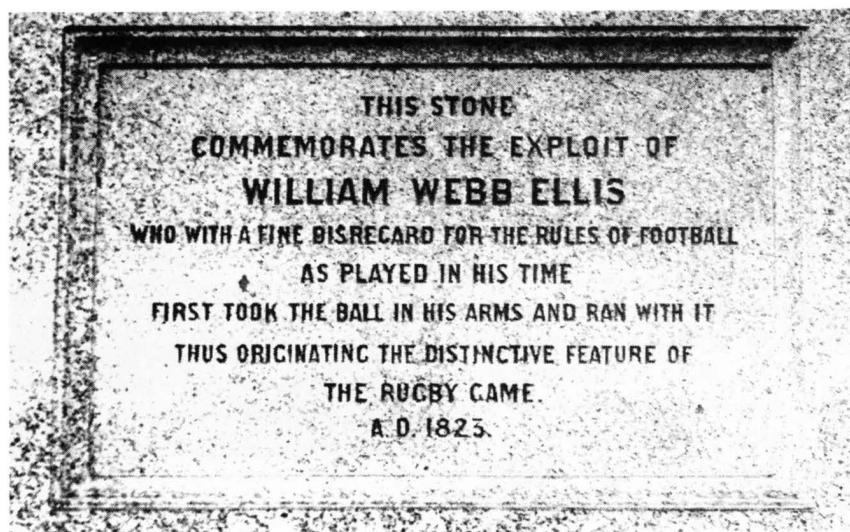
Arrels greco-llatines del rugbi-futbol

Els jocs de pilota existeixen des de la nit dels temps; ja en trobem traces a la Xina posterior a Confuci, a Assíria i a les tombes de la Vall dels Faraons.

Però és a l'antiga Grècia on trobem jocs de pilota més o menys reglamentats, com l'*episcyro*, el *phe-nindo*, l'*aporrhaxis* o l'*uranio*, els

quals consistien, a grans trets, a batre l'equip oponent mitjançant l'ús d'un mòbil similar a una pilota.

A l'època dels romans, ja trobem un joc anomenat *harpastrum*, que es jugava sobre un terreny rectangular ben delimitat i en el qual amb l'ajut de passades i fintes s'havia de dur la pilota (*harpastro*) fins més enllà de la línia de fons del camp de l'adversari. Es reconeixia el dret a interceptar el portador de la pilota, bé tirant-lo a terra bé agafant-s'hi (tal com ho descriu Gal·lè en les seves narracions). És per totes aquestes similituds que aquest joc romà sembla que és el precursor del nostre esport.

Placa commemorativa del gest de William Webb Ellis

L'edat mitjana: la soule i el calcio

El següent joc de pilota de què tenim constància escrita (cap a l'any 1000) és la *soule* francesa, de la qual es practicaven dues modalitats: la *soule* curta, que es jugava en un terreny de joc delimitat i amb un gran nombre de jugadors (podien arribar a la centena), i consistia a dur la pilota (una bufeta de porc inflada de grans dimensions) a l'altre extrem del camp; i la *soule* llarga, que consistia a portar la pilota des d'un poble fins a un altre poble.

Al principi, els partits de *soule* es jugaven durant els dies festius de Nadal i la vigília de Quaresma, i, posteriorment, cada diumenge. A causa del gran nombre de jugadors participants i dels amuntegaments que s'hi produïen, aquests jocs eren força perillosos, i fins i tot s'hi havien arribat a produir morts. És per aquest motiu que van ser prohibits tots els jocs de pilota durant gran part de l'edat mitjana, tant a les Illes Britàniques (des del 1312 fins al 1496) com a França. Altres motius d'aquesta prohibició dels jocs de pilota són que distreïen els servents i les classes socials més baixes, tant de la feina, com de l'ensinistrament en el maneig de l'armament de l'època.

Aquests jocs, però, van ser molt populars, especialment entre els camperols i els estudiants, i es van mantenir vius malgrat totes les prohibicions i el rebuig de l'aristocràcia.

Ja al segle XV, l'*harpastrum* renaixeria a les grans ciutats italianes (especialment a Florència i Pàdua) sota la forma del *calcio*, esport que es jugava sobre un terreny ben delimitat; els jugadors vestien roba de vellut o de seda, de colors diversos; la pilota havia de sobrepassar la línia de fons del camp adversari, amb la qual cosa s'aconseguia un punt o *caccia*; la pilota es podia impulsar, indistintament, amb les mans o amb els peus, però no podia sobrepassar l'alçada dels jugadors; els jugadors participants (27 per equip) es dividien en: 15 davanters o *innanzi*, 5 mitjos o *sconciatori*, 4 tres quarts o *datori innanzi*, 3 defenses o *datori addietro*. Els davanters havien de progressar impulsant la pilota amb els peus; els mitjos i els tres quarts, per impedir l'atac dels adversaris, "placaven" els davanters, cosa que produïa una melé o *scaramuggia*; els defenses intentaven recuperar la pilota i aclarir el seu camp amb l'ajut dels peus o de les mans.

D'una banda, és innegable que el

calcio va influir decisivament en el desenvolupament dels jocs anglo-francesos, però no va aconseguir civilitzar-los, ni va exercir-hi una influència directa.

A França, durant el regnat d'Enric II, la *soule* i els esports en general es van popularitzar a bastament, ja que fins i tot el rei els practicava. També sota la influència francesa, pel matrimoni de Maria Estuard amb Francesc II, rei de França, els jocs que ens ocupen es van introduir a la Cort escocesa. En aquesta època, malgrat l'oposició de la noblesa, es jugava a futbol arreu d'Anglaterra; aquest terme designava les diferents variants de jocs de pilota, que es caracteritzaven per una gran violència. Aquest futbol, sovint prohibit per la reialesa o per decret dels magistrats, en el millor dels casos era tolerat, no sense dificultats, al llarg de centúries, com a vàlvula d'escapament per als mascles ben plantats. Violentes melés per la possessió de la pilota, córrer i llançar-la i, finalment, plantar-la a terra o en un lloc predefinit (curiosament sovint s'havia de fer tres vegades) va ser, com a Itàlia, una part integrant dels jocs durant centúries.

Al 1618, sota el regnat de Jaume I d'Anglaterra es va fer la Declaració

dels Esports, en la qual se'n defensava la pràctica.

Durant el segle XVII el futbol va conèixer un enorme desenvolupament a les universitats de Cambridge, Oxford, Eton i Winchester. Però amb la introducció en els costums anglesos del *sabatt* (el descans setmanal sagrat per als puritans), el futbol va perdre popularitat durant el segle XVIII, tot i que es va mantenir a les universitats i en algunes àrees determinades, raó per la qual va sobreviure al pas del temps malgrat les prohibicions.

D'altra banda, la *soule* únicament subsistiria a França, als camps de la Bretanya, a Normandia i a Picàrdia, on adoptà característiques de joc regional fins al principi del segle XX.

L'aparició del rugbi-futbol. Els public school

A Anglaterra, però, a cada col·legi o universitat, el futbol es regia per regles diferents, tant pel que fa a les dimensions del terreny de joc com a les regles de joc. Les melés continuaven sent la base del joc, el nombre de jugadors no estava limitat i els partits podien durar dies consecutius. Es progressava pel camp gràcies a àrdues i interminables batalles; es reconeixia el dret a agafar la pilota amb les mans i a fer-la botar en direcció a la línia adversària, però solament a la sortida de la melé; únicament hi havia tres prohibicions: situar-se davant la pilota, córrer amb la pilota agafada entre les mans i fer passades amb l'ajut de les mans.

Al llibre de l'anglès Thomas Hughes, *Tom Brown's school days*, l'autor hi descriu fil per randa els partits del futbol que es jugaven a l'època: els participants de les melés, se'ls anomenava *battle horses* o *bulldogs*; els més baixos i ràpids, que esperaven la sortida de la pilota, s'anomenaven *light brigade* o *entremaliats*.

Parlem concretament de la ciutat de Rugby i de la seva escola, que van

Painting by Thomas Webster R.A. (1800-1886)

FOOT-BALL

Fotografia del camp de l'escola de Rugby

Pintura al·legòrica: el joc de futbol de l'època

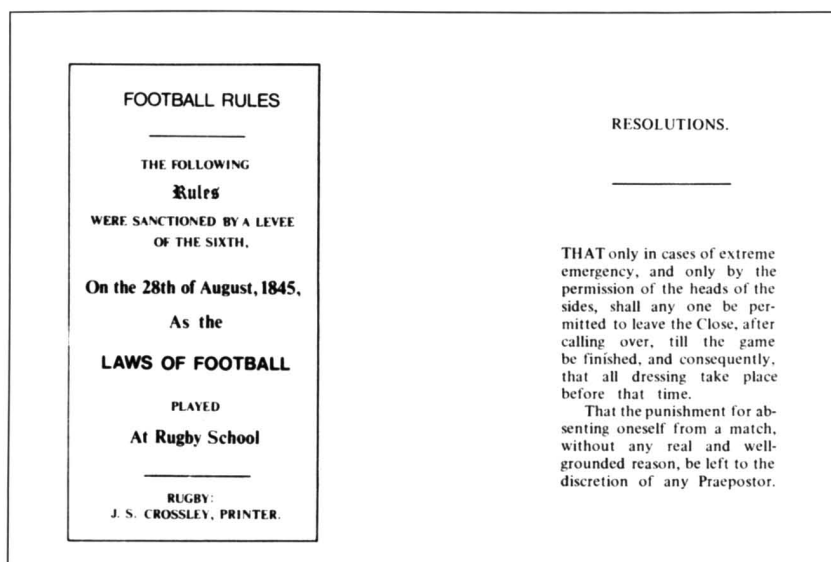
ser els precursors del rugbi modern. Una sèrie de factors van fer possible que aquesta escola fos no solament la precursora del joc, sinó la creadora d'un mètode modern d'educació, el qual va possibilitar, posteriorment, convertir Anglaterra en la llar dels esports durant el segle XIX.

Aquests factors van ser els següents: d'una banda, la voluntat dels diferents directors de l'escola que els alumnes disposessin d'espais amplis i adequats per a la pràctica de les

seves diversions (circumstància que va fer possible que l'escola actués de "conservatori" del vell joc medieval), i de l'altra, el nomenament de Thomas Arnold (1828) com a director del centre, el qual va ser l'iniciador i el potenciador del mètode modern d'ensenyament, com també un gran defensor de la pràctica dels esports. Els alumnes del "mètode Arnold" van ser, de fet, els restauradors del futbol, ja que de les seves reflexions sobre el reglament, en van anar sor-

Pintura dels primers jugadors de rugbi

Reproducció facsimil del primer reglament

tint les posteriors variacions i modificacions.

Al 1841, es va reconèixer oficialment el dret a córrer amb la pilota agafada amb les mans.

El primer reglament

Amb la finalitat d'unificar les diverses regles del joc i evitar així discussions en els enfrontaments entre les diverses escoles, el 7 de setembre

de 1846, una assemblea general d'alumnes de l'escola de Rugby va elaborar unes "regles del futbol que es juga a l'escola de Rugby", les primeres regles escrites d'aquest joc, les quals van ser adoptades per diferents col·legis i universitats.

L'acadèmia d'Edimburg va adoptar aquest reglament al 1851 i el va difondre per les escoles escoceses, la qual cosa va donar lloc a l'organització de trobades interescolars per primera vegada en aquest país.

L'Associació de Futbol i la Unió de Rugbi

Amb la ràpida extensió de la pràctica del futbol, s'imposava una unificació de les regles. Tanmateix, els intents de les universitats no van arribar a bon port, ja que hi havia partidaris de dues tendències ben diferents: els partidaris del joc al peu (Eton, Harrow i Westminster), i els partidaris del joc antic (Rugby i Malborough).

D'altra banda, es començaven a fundar equips civils, el primer dels quals fou el Guy's Hospital (1843), partidari del futbol de Rugby. Al 1857, va néixer el Sheffield, el primer conjunt favorable al joc al peu.

El 26 d'octubre de 1863, es va fundar l'Associació de Futbol, que comprenia onze equips, d'entre els quals hi havia partidaris de les dues tendències; eren, en la seva majoria, partidaris del futbol de Rugby, i van fer prevaler les normes del seu joc en redactar un reglament unificat.

El 8 de desembre de 1863, els partidaris del futbol de Rugby es van retirar de l'Associació de Futbol i, a partir d'aquell moment, el "futbol associació" i el "rugbi-futbol" van constituir dos jocs completament separats.

A continuació glossem algunes dates importants a partir d'aquest moment:

- 1839. Sorgeix el primer club de rugbi del qual tenim constància, format per ex-alumnes de l'escola de Rugby, a Cambridge.
- 1858. Es forma l'equip Edimburgh Academical F.C., i es juga el primer partit a Escòcia entre aquest equip i el Merchison Castle School; d'aleshores ençà es repeteix anualment.
- 1870. Es funda el primer club de rugbi a Nova Zelanda, el Nelson F.C.
- 1971. Es forma, per 20 clubs, la Rugby Football Union, a Anglaterra.
- 1871. Es juga el primer partit Anglaterra-Escòcia, amb equips formats per 20 jugadors: 13 davanter, 3 mitjos, 1 tres quarts i 3 arriers.
- 1872. Es juga el primer partit entre

Primer partit internacional: Anglaterra-Escòcia

Inauguració de l'Estadi de Montjuïc

les universitats d'Oxford i Cambridge.

- 1873. Es forma l'Scotish R.F.U.

- 1874. Es juga el primer partit entre Irlanda i Anglaterra.

- 1875. Les universitats redueixen el nombre de jugadors per equip a 15. Es forma la Southern R.F.U. a Nova Gal·les del Sud (Austràlia).

- 1876. Es juga a rugbi per primera vegada a Ciutat del Cap (Sud-àfrica).

- 1877. Els equips internacionals redueixen el nombre de jugadors a 15. Es funda el primer club de rugbi a França.

- 1879. Es forma l'Irish R.F.U.

- 1880. Es forma la Welsh R.F.U.

- 1882. Es produeix la primera visita de l'equip de nova Gal·les del Sud a Nova Zelanda.

- 1882-1883. Es designen àrbitres neutrals per als partits internacionals.

- 1886. La Rugby Union adopta el sistema de marcador per punts emprant el sistema desenvolupat pel col·legi de Cheltenham: la marca valia 1 punt i la transformació, 3.

- 1889. Es forma la South African R.F.U.

- 1890. Es forma la International Rugby Football Board que comprenia les quatre unions locals (Anglaterra, Irlanda, Escòcia i Gal·les) amb el propòsit d'assegurar un codi de lleis que tinguessin validesa per als enfrontaments internacionals, jutjar totes les disputes que sorgissin d'aquests enfrontaments internacionals i millorar, alterar, abolir o afegir noves regles al codi internacional per una majoria de 3 a 1.

- 1892. S'aboleix la formació de mols a la zona de marca, i es fixen unes mesures més reduïdes per a la pilota.

- 1893. Arran de la pèrdua en una votació, els partidaris de pagar els jugadors formen la Northern Union, que amb el temps esdevindrà la lliga de rugbi professional a 13. Aquest mateix any es dona una major autoritat a l'àrbitre i s'inclou al reglament la Llei de l'avantatge.

- 1894. S'afegeixen lleis molt dràstiques contra el professionalisme.

- 1900. Per primera vegada el rugbi participa a les olimpíades.

- 1905. S'adopta la puntuació del joc que ha estat vigent fins al 1992. Té lloc la primera gira dels All Black's per la Gran Bretanya. Primer partit França-Anglaterra.

- 1906. Es produeix la primera gira dels Springbok's per Anglaterra i França.

- 1907. S'inaugura l'estadi de Twickenham.

- 1908. Té lloc la primera gira dels Wallabies' per la Gran Bretanya.

- 1919. Al camp de Can Ràbia, aleshores propietat del Real Club Deportivo Español de Barcelona, es va celebrar el segon partit de rugbi a Catalunya, en el qual es van enfrontar els equips de l'O.E.C. Tolosa i el Perpinyà.

- 1920. El rugbi és esport olímpic per segona vegada.
- 1921. Al mateix camp es juga el tercer partit de rugbi a Catalunya, celebrat en benefici de les víctimes de la primera guerra mundial, en el qual s'enfronten els equips de Perpinyà i Narbona. Aquest partit influeix decisivament en l'ànim de Baldiri Aleu, i en el dels seus companys, els quals molt poc després fundaran la Unió Esportiva Santboiana. Baldiri Aleu funda la Unió Esportiva Santboiana. El mateix any es crea la secció de rugbi del Club de Natació Barcelona.
- 1923. Es juga el partit del centenari de l'esport a l'escola de Rugby.
- 1924. El rugbi és esport olímpic per tercera i última vegada.
- 1925. S'inaugura l'estadi de Murrayfield.
- 1929. La Rugby Union emet una declaració contra el professionalisme, tant de directius com de jugadors.
- 1939. Es juga el primer torneig de *public school* a VII.
- 1987. Se celebra conjuntament a Austràlia i a Nova Zelanda la primera copa del món.
- 1992-1993. Té lloc la major revisió de les regles des que es va publicar el reglament del joc modern.

El rugbi a Catalunya

El primer terreny de joc que va existir a Catalunya fou el de Sant Boi: el pati de l'Ateneu (al barri antic), però només s'hi va jugar durant uns mesos de l'any 1921 i s'hi feien entrenaments.

El primer camp "seriós" van ser uns canyars, al costat del riu Llobregat, a prop del pont del Carrilet, al terme municipal de Sant Joan Despí. Els canyars, els van netejar i condicionar els mateixos jugadors. El camp es va

inaugurar el 6 d'octubre de 1921, amb un arbre al bell mig del terreny de joc, el qual feia les funcions de penja-robes, ja que en aquella època encara no hi havia vestidors.

Va ser el 12 de juny de 1921 quan es va constituir la UE Santboiana, perquè Baldiri Aleu, que en aquella època retornava de Tolosa on havia passat uns anys estudiant veterinària, va trobar un col.laborador inestimable en el francès Reguard Michel, el qual vivia a Catalunya, i entre tots dos van aconseguir formar un bon equip compost pels elements joves de Sant Boi.

L'any següent, aquest equip ja va guanyar la Copa de la Real Sociedad de Carreras de Caballos (1922), que va ser el primer torneig rugbístic jugat a Catalunya. El trofeu portava aquest nom tan poc relacionat amb l'ambient rugbístic perquè els partits es van fer a l'hipòdrom, que els propietaris van cedir per a la celebració del torneig.

Poc temps després, gràcies a unes gestions i després d'una bona propaganda, es van fundar quatre equips més: el C.N. Atlètic, el C.N. Barcelona, el Rugby Club Sant Andreu i el CADCI (Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria).

El 1923, es va organitzar el primer campionat d'Espanya, en què van prendre part els equips esmentats, i en el qual va guanyar la U.E. Santboiana.

A partir d'aquest moment, l'afició al rugbi creix ràpidament a Catalunya i té un gran impuls amb motiu de l'Exposició Universal de 1929.

Aquest mateix any, té lloc la inauguració de l'estadi de Montjuïc, amb motiu del qual se celebra un partit entre els equips de Catalunya i d'Itàlia, que acaba amb el resultat d'empat.

El 1923, es juga a l'estadi de Montjuïc el partit Catalunya-França, en què els catalans perden únicament de 6 punts, en un estadi ple de gom a gom d'un públic molt entusiasta.

El 2 de gener de 1934, la Federació Catalana de Rugbi participa com a membre fundador de la Federació Internacional de Rugbi Amateur (FIRA); val a dir que al comitè executiu d'aquest organisme hi havia un representant de la FCR.

El 24 de març de 1934, la FCR apadrina la candidatura de la Federació Espanyola de Rugbi per formar part de la FIRA.

BIBLIOGRAFIA

- ARNOLD, W.D., *The first day of the sixty match*, Rugby School, Rugby.
- BODIS, Jean-Pierre, *Histoire mondiale du rugby*, Bibliothèque historique Privat, Tolosa, 1987.
- COLLINS, Willow, MACRORY, Jennifer, *Running with the ball: the birth of Rugby-football*, Londres, 1991.
- FCR, *Rugby, 1922-1934*, FCR, Barcelona 1934.
- GARCIA, Henri, *El rugby*, La table ronde, París, 1963.
- LANGTON, Harry, *Rugby: a history of the game*, Sports design Ltd., Londres.
- PLA, Josep, "Cartes d'Anglaterra: pro-rugby", *La Publicitat*, 28 de desembre de 1926.
- RAY, David, *From Webb Ellis to the World Cup*, Rugby School, Rugby.
- RAWLINGS, Eddy, *How the game began*, Inky printing services, Londres.
- RUBIAL, Olga, *Historia del rugbi catalán*, INFEC-Barcelona (tesi doctoral), Barcelona, 1980.
- RUGBY SCHOOL, *Milestones in the history of the game*, Rugby.
- SMITH, David, GARETH, Williams, *Fields of praise: Official history of the WRFU*, University of Wales Press, Cardiff, 1980.
- TITLEY, U.A., MCWHIRTER, Ross, *Centenary history of the Rugby Football Union*, Redwood press Ltd., Londres, 1970.